

1900-1923: Αναρχισμός στη Σιβηρία - Μια Σιβηριανή Μαχνοβτσίνα;

≡ Κατηγορία: Παγκόσμια Αναρχική Ιστορία

✎ Γράφτηκε από τον/την ngnm

Του Nick Heath*

Μια ιστορία του αναρχισμού στη Σιβηρία, μέχρι την εξάλειψή του από την μπολσεβίκικη αντεπανάσταση. Είχε πολλές ομοιότητες με το Μαχνοβίτικο κίνημα.

Πανεπιστημιακοί όπως ο Paul Avrich, μαζί με αγωνιστές όπως οι Βολίν, Gorelik και Αρσίνωφ, μας έχουν δώσει μόνο μια άποψη του αναρχισμού στη Σιβηρία. Ο σημαντικός ρόλος του αναρχισμού έχει παραμείνει και εξακολουθεί να παραμένει

κρυμμένος και άγνωστος. Τώρα το έργο του Anatoli Shtirbul έχει φέρει στο προσκήνιο αυτή την περιοχή και την αναρχική της ιστορία.

Το έργο του “Το αναρχικό κίνημα στη Σιβηρία κατά το πρώτο τέταρτο του 20ού αιώνα: Αντι-κρατική εξέγερση και μη-κρατικιστική αυτο-οργάνωση των εργατών” έχει κυκλοφορήσει από το Πανεπιστήμιο Omsk το 1996, αλλά ακόμη δεν έχει εμφανιστεί σε οποιοδήποτε μετάφραση σε κάποια χώρα της Δυτικής Ευρώπης. Είναι ένα δίτομο έργο του περιλαμβάνει πολλά έγγραφα από τα Αρχεία τόσο της Τσεκά (της μυστικής αστυνομίας των μπολσεβίκων και κύριου βραχίονα των επιχειρήσεων καταστολής) όσο και του Κομμουνιστικού Κόμματος, καθώς και μαρτυρίες αυτοπτών μαρτύρων και διαφορετικές πηγές.

Ο Shtirbul σίγουρα δεν είναι αναρχικός, πόσο μάλλον θετικά διακείμενος ως προς τον αναρχισμό, αλλά αποδεικνύει προσεκτικά την επιρροή του αναρχισμού τόσο στους επαναστάτες της εποχής όσο και στον γενικότερο πληθυσμό της Σιβηρίας. Ο Shtirbul συνδέει την αναρχική παράδοση με τις λαϊκές παραδόσεις στη Σιβηρία. Παραθέτει την τάση προς μια αντι-φεουδαρχική αυτονομία των ομάδων των Κοζάκων, τους ισχυρούς δεσμούς αλληλεγγύης μεταξύ των αγροτών και

των αντάρτικων ομάδων, τον αντι-κρατισμό των διαφωνούντων με τη Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία ομάδων, την επιρροή του Προτεσταντισμού στην περιοχή κατά τον 19ο αιώνα και την ύπαρξη πρακτικών συνεργασίας μεταξύ αγροτών και εργατών. Ο Μπακούνιν συχνά γελοιοποιείται, μεταξύ άλλων από τους μαρξιστές, για την υποστήριξή του στις λησταντάρτικες ομάδες στο εσωτερικό της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Το έργο αυτό δίνει κάποια πίστη και αναγνώριση της κοινωνικής σημασίας της ληστείας και των ριζοσπαστικών δυνατοτήτων της. Στην πραγματικότητα, ο Shtirbul, στηριζόμενος στο έργο του Lojdikov, πιστεύει ότι ο Μπακούνιν εμβάθυνε τις ελευθεριακές πεποιθήσεις του ενόσω ήταν εξόριστος στη Σιβηρία. Παρόμοια ήταν σίγουρα και η περίπτωση του Κροπότκιν, ο οποίος παραδέχεται μια τέτοια επίδραση στα απομνημονεύματά του.

Εξορία

Οι πρώτες ειδικές αναρχικές ομάδες στην Σιβηρία εμφανίστηκαν το 1902, αν και η κοινωνική εμφάνιση των οποίων χρονολογείται από την πρώτη Ρωσική Επανάσταση του 1905-1906. Μια πάρα πολύ μικρή μειοψηφία, οι αναρχικοί επικεντρώθηκαν στην προφορική ή γραπτή προπαγάνδα. Οι αποτυχίες των ρεφορμιστικών κομμάτων και η καταστολή που

ακολούθησε την Επανάσταση, συνέπεσε με την επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης και την πτώση του βιοτικού επιπέδου. Αυτό ώθησε ένα τμήμα των πολιτικά ενεργών εργαζομένων προς τις αναρχικές θέσεις. Η αναρχική ομάδα της πόλης Τομσκ, που συνήλθε το 1907, αποφάσισε να διαδώσει την προπαγάνδα της μέσω του προφορικού και γραπτού λόγου και να εργαστεί στις ένοπλες δυνάμεις ώστε να προετοιμαστεί μια εξέγερση. Επιδόθηκε όμως και στη νόμιμη δραστηριότητα, μέσω της συγκρότησης συνεταιρισμών, συνδικάτων και ταμείων αλληλεγγύης, ενώ προσέβλεπε και στην απαλλοτρίωση κρατικών τραπεζών, ιδιωτών και πλουσίων ατόμων, ασκώντας τρομοκρατία σε βάρος ορισμένων από αυτούς. Σε συνεργασία με τους Σοσιαλδημοκράτες, τους Σοσιαλεπαναστάτες και διάφορους επαναστάτες μη ενταγμένους κομματικά, έγιναν διάφορες ένοπλες ενέργειες που οδήγησαν σε μια αποτυχημένη εξέγερση το 1907 στο Omsk, και μία το 1911 στην Tchita, με την λιποταξία του 30% των στρατιωτών του τοπικού συντάγματος. Οι απαλλοτριώσεις και οι πράξεις τρομοκρατίας ήταν εξίσου αρκετές.

Το 1914 συνήλθε μια διάσκεψη των αναρχικών κομμουνιστών σε ένα χωριό στην επαρχία Ιρκούτσκ. Συμμετείχαν 30 άτομα

και δημιούργησε μια διπλή γραμμή, αναρχική προπαγάνδα και τρομοκρατία εναντίον των εκπροσώπων της εξουσίας. Ταυτόχρονα, αναπτύχθηκε εκεί και ο διαχωρισμός του αναρχικού κινήματος σε τρία ρεύματα, τον αναρχικό κομμουνισμό, τον αναρχοσυνδικαλισμό και τον αναρχικό ατομικισμό. Ο Shtirbul υπολογίζει σε 100 τους ντόπιους αναρχικούς σε σύγκριση με 3.000 σοσιαλδημοκράτες και 1.000 σοσιαλεπαναστάτες για την περίοδο 1906-1907. Ο ίδιος εκτιμά ότι το 1917 δρούσαν 46 αναρχικές ομάδες και λέσχες με 800 αγωνιστές.

Η Ρωσική Επανάσταση του 1917 απέβη γρήγορα προς όφελος των μπολσεβίκων, που απέκτησαν γρήγορα τον έλεγχο του συνολικού κυβερνητικού μηχανισμού. Απασχολημένες με την αντίσταση στην αντεπανάσταση των Λευκών, οι άλλες επαναστατικές ομάδες προσπάθησαν, ωστόσο, να δημιουργήσουν λαϊκούς οργανισμούς, σε αντίθεση με τους μπολσεβίκους.

Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας, οι αναρχικοί χωρίστηκαν σε φιλοσοβιετικούς και αντισοβιετικούς. Στη Σιβηρία, οι αναρχικοί άρχισαν μια εποικοδομητική δραστηριότητα, κυρίως οργανώνοντας μεταξύ των μεταλλωρύχων της περιοχής Keremono. Αυτό συνέβη παρά

τα εσωτερικά προβλήματα που συνδέονταν με την παρουσία των "εγκληματικών στοιχείων" στις τάξεις των αναρχικών.

Τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο, οι εργαζόμενοι κατέλαβαν τα εργοστάσια και τα εργαστήρια. Ο Shtirbul αναφέρεται σε έναν "αυθόρμητο αναρχισμό" χωρίς προφανή σχέση με τις αναρχικές οργανώσεις. Αυτό εξηγεί το άγχος του Λένιν για το ότι η κατάσταση δεν ήταν στον έλεγχο των μπολσεβίκων. Στο Ιρκούτσκ, που ήταν υπό τον έλεγχο του αντιδραστικού στρατηγού Κορνίλοφ, έγινε μια αποτυχημένη εξέγερση της φρουράς τον Σεπτέμβριο του 1917, αλλά υπήρχε εξίσου αναρχική προπαγάνδα μέσα στις φρουρές στο Τομσκ, το Κρασνογιάρσκ, το Τσερέμκοβο, το Σεμιπαλατίνσκ και την Tchita και μεταξύ του Στόλου στη λίμνη Βαϊκάλη. Αν και η δραστηριότητα των σοσιαλεπαναστατών και των μενσεβίκων μειώθηκε γρήγορα, αυτή των μπολσεβίκων και των αναρχικών εντάθηκε. Οι αναρχικοί είχαν έντονη δράση και πρόσβαση στις περιοχές Τομσκ, Κρασνογιάρσκ, Ιρκούτσκ και γύρω από τη λίμνη Βαϊκάλη. Αυτές οι τέσσερις περιοχές κάλυπταν σχεδόν τρεισήμισι εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα, το 12,7% της έκτασης της Σιβηρίας.

Σοβιετικοί

Αναρχικά βιβλία -των Κροπότκιν, Ρεκλύ, και Μαλατέστα- άρχισαν να κυκλοφορούν από τις Εκδόσεις Nonomirski, ενώ εμφανίστηκαν και εφημερίδες όπως οι “Sibirskiy Anarkhist” (“Η Αναρχική Σιβηρία”) στο Κρασνογιάρσκ και “Buntovnik” (“Επανάστατης”) στο Τομσκ. Ταυτόχρονα, άρχισαν να σημειώνονται εντάσεις μεταξύ των αναρχικών και των Μπολσεβίκων.

Κατά τη διάρκεια του χειμώνα του 1917-1918 οι αναρχοσυνδικαλιστές του Κρασνογιάρσκ δήλωσαν αντίθετοι με την “κατάληψη της εξουσίας στα Σοβιέτ” και επιβεβαίωσαν ότι είναι έτοιμοι να αγωνιστούν ενάντια στα κόμματα που δεν αφήνουν χώρο στους “προλετάριους επαναστάτες”. Την άνοιξη του 1918, οι αναρχικοί του Τομσκ υπεράσπισαν μια οργάνωση Σοβιέτ που εξέφραζε πραγματικά το ενδιαφέρον των εργαζομένων.

Κατά τη διάρκεια του 1918 μπορούσε να εντοπιστεί μια σημαντική αναρχική παρουσία σε διάφορα συνέδρια των Σοβιέτ: 7 σύνεδροι από σύνολο 104 από τη Δυτική Σιβηρία, στο Ιρκούτσκ τον Ιανουάριο. Πέρα από τα στοιχεία αυτά, ορισμένα στοιχεία δείχνουν μια αναρχική επιρροή σε αυτές τις δομές. Στο Παν-Σιβηρικό Συνέδριο των Σοβιέτ, που πραγματοποιήθηκε το Φεβρουάριο στο Ιρκούτσκ, υπήρξαν 8

αναρχικοί εκπρόσωποι σε σύνολο 202. Το Συνέδριο εξέλεξε στην επιτροπή του 25 μπολσεβίκους, 11 σοσιαλεπαναστάτες, 4 μαξιμαλιστές, 4 αναρχικούς και 2 Διεθνιστές Σοσιαλδημοκράτες (δηλαδή, μόλις πάνω από το 45% των μελών ήταν μπολσεβίκοι).

Ο Shtirbul αναγνωρίζει την αυξανόμενη επιρροή των αναρχικών μεταξύ των εργαζομένων των σιδηροδρόμων και των αγροτών, ενισχυμένων από στρατιώτες αναρχικής ιδεολογίας που είχαν σταλεί στη Σιβηρία. Είναι ενδιαφέρον, ότι έρχεται στα ίδια συμπεράσματα όπως οι Μαχνό και Αρσίνοφ - ότι δηλαδή ήταν η έλλειψη συντονισμού και η απουσία τακτικής ενότητας που εμπόδισε την ανάπτυξη του αναρχισμού σε σύγκριση με εκείνη των μπολσεβίκων στο επίπεδο της Σιβηρίας και της Ρωσίας.

Οι μπολσεβίκοι κινήθηκαν εναντίον των αναρχικών την άνοιξη του 1918, χρησιμοποιώντας την Τσεκά, εκδηλώνοντας επίθεση εναντίον τους και φυλακίζοντάς τους. Αλλά ο αφοπλισμός των αναρχικών μονάδων στη Σιβηρία από τους μπολσεβίκους εμποδίστηκε από την επίθεση από τους Λευκούς με επικεφαλής τον Κολτσάκ, τον Μάρτιο του 1918. Οι εν λόγω μονάδες, καθώς και άλλες μονάδες που ήταν οργανωμένες από τους αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες,

αγωνίστηκαν πολύ αποτελεσματικά και δεν επέτρεψαν στους Μπολσεβίκους να τους καταστρέψουν. Ήταν στην πρώτη θέση της υπόγειας αντίστασης, όταν οι Λευκοί κατέλαβαν τη Σιβηρία.

Το φθινόπωρο του 1918 αναρχικές ομάδες ανταρτών αγροτών εμφανίστηκαν στις περιοχές που ήδη αναφέρθηκαν. Ο Novoselon ήταν διοικητής μιας ομάδας δεκάδων μαχητών που τραγουδούσαν την “Πορεία των Αναρχικών” και έχοντας κόκκινες και μαύρες σημαίες που έφεραν το σύνθημα «Η Αναρχία είναι η Μητέρα της Τάξης» (μια φράση του Ρεκλύ που χρησιμοποιήθηκε επίσης και στις Μαχνοβίτικες σημαίες). Άλλα αναρχικά αποσπάσματα εξέλεξαν τους διοικητές τους. Ο Shtirbul θεωρεί ότι ένας σημαντικός αριθμός περίπου 140.000 επαναστατών μαχητών στη Σιβηρία ήταν υπό αναρχική επιρροή. Όπως και τα Μαχνοβίτικα αποσπάσματα που συνέβαλαν αποφασιστικά στην ήττα του Λευκού στρατηγού Ντενίκιν, στην Ουκρανία, οι αναρχικοί αντάρτες της Σιβηρίας (Novoselon και Rogon) συνέβαλαν στην απόκρουση του Κολτσάκ. Από αυστηρά στρατιωτική άποψη, η υποστήριξη των αναρχικών στον αγώνα εναντίον των Λευκών ήταν απαραίτητη. Αυτό εξηγεί γιατί, παρά τις εντολές από τη Μόσχα, υπήρξαν σοβαρά προβλήματα με τη συντριβή

του αναρχισμού της Σιβηρίας, καθώς οι ντόπιοι Μπολσεβίκοι θεωρούσαν ότι οι αναρχικοί ήταν ειλικρινείς επαναστάτες.

Υποψίες

Το Κομμουνιστικό Κόμμα είχε προβλήματα στη Σιβηρία με την επιβολή από τη Μόσχα ηγετών που δεν προέρχονταν από την περιοχή καθώς και τον διορισμό πρώην Τσαρικών αξιωματικών ως ηγετών του Κόκκινου Στρατού. Αυτές οι συνθήκες επιβεβαίωσαν τις αναρχικές υποψίες για τους μπολσεβίκους και τις προτάσεις τους ότι η επανάσταση πρέπει να ελέγχεται από τις ίδιες τις μάζες. Στην Τέταρτη Στρατιά Παρτιζάνων Αγροτών επικεφαλής της οποίας ήταν Marmontov, ένας από τους διοικητές, ο MV Kozyr, πρότεινε τα Σοβιέτ να οργανωθούν χωρίς τους μπολσεβίκους. Τότε η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος τον αντικατέστησε με έναν μπολσεβίκο. Αμέσως συγκαλέστηκε μια μαζική συνέλευση της φρουράς που ψήφισε το ακόλουθο ψήφισμα: «Οι επαναστατικές επιτροπές του στρατού εκλέγονται από εμάς και δεν έχουν καμία εξουσία ... κανείς δεν μπορεί να απορρίψει τους αντιπροσώπους μας και την αντικατάστασή τους με ανθρώπους που δεν ξέρουμε ...». Ο ίδιος ο Kozyr είπε ότι «Ας ονομάσουμε τον καλύτερο μεταξύ μας και ας επιλέξουμε εκείνους που αξίζουν την εμπιστοσύνη μας και

Ο Novoselov, ο οποίος διοικούσε μια μονάδα εκατό αναρχικών αγωνιστών που επιχειρούσε σε μια έκταση χιλίων περίπου χιλιομέτρων στις περιοχές Αλτάι και Κουζμπάς, από τον Δεκέμβριο 1918 έως τον Δεκέμβριο 1919, πρότεινε τη δημιουργία μιας Αναρχικής Ομοσπονδίας του Αλτάι (AFA), η οποία υποστηρίχθηκε από τον Rogov και άλλους επτά διοικητές.

Το στρατιωτικό απόσπασμα μεγάλωσε σε χίλια άτομα καθώς έτυχε της υποστήριξης χιλιάδων αγροτών από την περιοχή Pritchensk. Αυτή η εξέγερση εντάθηκε χάρη στις δραστηριότητες της AFA στον Κόκκινο Στρατό, την πολιτοφυλακή και την Τσεκά (δείχνοντας και το επίπεδο της δυσαρέσκειας κατά των μπολσεβίκων). Αναρχικοί αντάρτες κατέλαβαν την περιοχή βορειοανατολικά του Barnaul και των περιφερειών Biiski, Kuznetskov και Novonikolaev.

Παρά τις διαταγές από το κέντρο της Μόσχας, οι τοπικές Αρχές των μπολσεβίκων δεν άνοιξαν πυρ κατά των αναρχικών και των εξεγερμένων, ίσως επειδή φοβούνταν ότι η δυσαρέσκεια θα εξαπλωθεί και σε άλλες μονάδες του στρατού. Μόλις ο Κόκκινος Στρατός άρχισε να επιτίθεται, οι μονάδες του Rogov χωρίστηκαν σε μικρές μονάδες που διασκορπίστηκαν σε όλη την τσίγκα.

Τον Ιούνιο του 1920 ο Rogon συνελήφθη και αυτοκτόνησε (;)
Ο Novoselon συνέχισε τον αγώνα μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1920 πριν κρυφτεί με τους αντάρτες του. Ταυτόχρονα, ο Lubkon πυροδότησε μια νέα εξέγερση στην περιοχή Τομσκ, συγκεντρώνοντας από 2.500 έως 3.000 μαχητές. Νικημένος, ο Lubkon προσπάθησε να διαπραγματευτεί μια ανακωχή με τους μπολσεβίκους πριν εξαφανιστεί μέσα στην τσίγκα με μερικούς από τους οπαδούς του. Τον Ιανουάριο του 1921, ο Novoselon συμμετείχε σε μια νέα εξέγερση στο Julianikh. Ο αγροτικός στρατός του συγκέντρωνε 5-10.000 μαχητές. Σε μια εξαιρετικά απελπιστική κατάσταση, προσπάθησε να σχηματίσει μια συμμαχία με αντι-κομμουνιστικές δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένων και των λευκών (οι Μαχνοβίτες στην Ουκρανία αρνήθηκαν μια τέτοια συμμαχία λόγω των πολιτικών τους αρχών και στην πραγματικότητα πήγε σε στρατιωτική συμμαχία με τους Κόκκινους, αν και οι τελευταίοι στράφηκαν εναντίον τους).

Τόσο η στάση του Novoselon όσο και οι κινήσεις και Μαχνό δείχνουν ένα μάθημα σχετικά με την ανάγκη πλήρους αυτονομίας από οποιαδήποτε αντι-αναρχικό ρεύμα. Ο Novoselon γρήγορα συνθλίφτηκε. Ο Shtirbul πιστεύει ότι η “Μαχνοβτσίνια της Σιβηρίας” ήταν αποφασιστικός παράγοντας

που συνέλαβε στην υιοθέτηση από τους μπολσεβίκους της Νέας Οικονομικής Πολιτικής (ΝΕΠ).

Οι μπολσεβίκοι συνέχισαν τον πόλεμό τους εναντίον εκείνων που είχαν αγωνιστεί ηρωικά στην υπόγεια αντίσταση εναντίον των Λευκών του Κολτσάκ. Το 1923, σε μια άλλη επίθεση εναντίον των επαναστατικών δυνάμεων που δεν ανήκαν στο Μπολσεβίκικο Κόμμα, μέλη του προσωπικού των μη μόνιμων μονάδων στο Νικολάγεβσκ στον Αμούρ εκτελέστηκαν - περιλαμβανομένης της μαξιμαλίστριας Νίνα Lebedieva (οι μαξιμαλιστές ήταν μια διάσπαση του Σοσιαλιστικού Επαναστατικού Κόμματος, που υποστήριζαν θέσεις πολύ κοντά στον αναρχισμό) και του αναρχικού Triaritzin. Αυτοί οι άτακτοι ήταν που είχαν νικήσει τις ιαπωνικές δυνάμεις εισβολής. Επίσης εκτελέστηκαν και μέλη του τοπικού Σοβιέτ, το μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος Sasov, και άλλοι που είχαν αμφισβητήσει τη συγκρότηση της Δημοκρατίας Άπω Ανατολής ως μιας τεχνητής ρυθμιστικής κατάστασης από τους μπολσεβίκους.

Μεταξύ Φεβρουαρίου και Απριλίου αυτού του χρόνου έγιναν μαζικές συλλήψεις αναρχικών, μαξιμαλιστών και σοσιαλεπαναστατών. Τα χειρότερα έγιναν στο Βλαδιβοστόκ στις 26 Φεβρουαρίου, όταν τα μέλη των υπόγειων

οργανώσεων των εργαζομένων και των παράνομων μονάδων συνελήφθησαν, περιλαμβανομένων 8 μαξιμαλιστών και 4 αναρχικών, καθώς και του συντάκτη της εφημερίδας “Μαύρη Σημαία” και των ανταρτών Khanienko και Ustimenko. Τριανταοκτώ αντάρτες επιπλέον, συμπεριλαμβανομένων μαξιμαλιστών, αριστερών σοσιαλεπαναστατών και αναρχικών, συνελήφθησαν στην Blagoviestchensk στις 10 Απριλίου. Από την Τσεκά “μαγειρεύτηκε” μια κάποια προβοκατόρικη επιχείρηση με την επωνυμία “Λευκή Φρουρά” στη δίκη των συλληφθέντων που προσαγωγές στην Chita. Οκτώ εκετλέστηκαν και δέκα άλλοι καταδικάστηκαν σε μακροχρόνιες ποινές φυλάκισης.

Όπως έγραψε ένας αντίπαλος των μπολσεβίκων σε μια επιστολή: “Υποστηριζόμενοι από τους αριστερούς σοσιαλεπαναστάτες και τους αναρχικούς, οι εργάτες και οι αγρότες παρουσίασαν κατά τη διάρκεια των εκλογών στο τοπικό Σοβιέτ, δικό τους, ανεξάρτητο, επαναστάτη, αλλά μη κομματικό υποψήφιο και αρνήθηκαν να ψηφίσουν τους κομμουνιστές”.

* Το κείμενο αυτό είναι προσαρμοσμένο με βάση μια κριτική του Frank Mintz στο γαλλικό αναρχικό περιοδικό “A Contretemps” και έχει επεξεργαστεί από το libcom. Ελληνική μετάφραση: Ούτε Θεός-Ούτε Αφέντης, Μελβούρνη, Δεκέμβρης 2015.

